

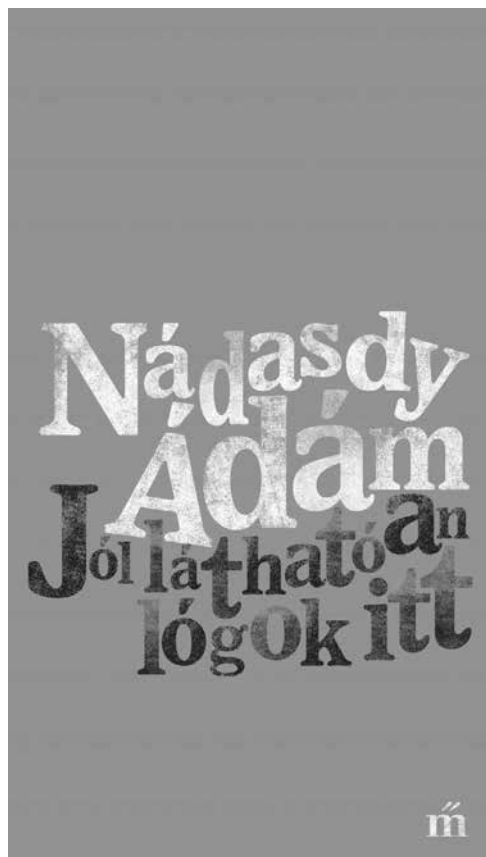
„A félelemig nem merészkedett soha”

(Nádasdy Ádám: Jól láthatóan lógok itt)

Kiss Georgina

(1986, Pécs): A PTE BTK magyar-filozófia szakán végzett, majd a PTE IDI doktorandusza volt, kutatási témája a magyar tárgyas költészet. Jelenleg középiskolai magyartanár. Kritikákat, tanulmányokat és verseket publikál.

Ha egy szóval kellene jellemezni Nádasdy Ádám legújabb, *Jól láthatóan lógok itt* című verseskötetét, azt mondanám: ambivalens. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy csupán kétféleképp volna értelmezhető, szerencsére ennél jóval összetettebb a helyzet. Rögtön a cím megidézi Villon középkori alakját, akinek saját akasztását elbeszélő lírai éneke egyszerre mutatja be a halálba merevedett test tehetetlenségét, vagyis annak kiszolgáltatottságát és a közszemlére kitett, tárggyá lett ember komikusságát is. Azonban nem csak így érthetjük a borítón szereplő mondatot, hiszen Nádasdy lírája bővelkedik a hétköznapi, sőt szleng kifejezésekben, így a „lógok” szó újraértésével egy lustaságát nem is leplező naplopóra is gondolhatunk. Illetve a frázis „félbe hagy” értelmezésével is találkozhatunk a *Hogyhogy nem fájt nekik?* című szövegben, ahol a megszakított, megszakadó szellemi együttlét (beszélgetést) állítja párhuzamba a vers a szeretkezéssel: „Micsoda fájdalom, lógva maradni!”

A mostani kötet a korábbi, 2017-es *Nyír a hajamba* szerves folytatásának tekinthető. Nemcsak azért, mert a szerelmi tematika összeköti őket, hanem formai megoldásait, sőt hangjukat tekintve is nagyon hasonló versek szerepelnek bennük. A komoly és a komolytalan, az emelkedett és a hétköznapi akár soronkénti váltakozása sok szövegnek kettős vagy hullámozó jelleget ad. Ez a különleges oszcillálás az alantasan és a patetikusan emberi, a tragikum és a komikum között a számvetés hagyományaihoz ágyazottan történik.

Hasonló dinamika működik a címadó versben is. A könnyed, játékos stílusban fogalmazott sorokat („a lábam kalimpál a semmibe”, „én is jól láthatóan lógok itt”) egy emelkedett hasonlat

járja („Kell-e mások igazába bújni, / mint használt fészket használó madár?”). Vagy a két véglet keveredik a vers szövetében, mint ahogy ezt egy másik költeményben, a majdnem végzetes, ugyanakkor hétköznapi sétát allegóriává emelő szövegben is látjuk: „Ijesztően zuhant volna”, „De megtorpant, még időben befékezett”, „nem a mély, / valós esést ígérő meredekség / volt előtte, csak föld, amelyen át / a mélység nedves szaga fölgomolygott” (*Megtorpant*). A leggyorsabb váltásokat talán épp a lemeztelenedést tematizáló darabban figyelhetjük meg: „Haragudtam a sok hülye ruhára, / az átmenet sok fájó fázisára”; „és nem kapkods, hogy hol van a mobil, / és gyűlhetnek a könnyek az öledben” (*Nagy előny a meztelenség*).

A *Jól láthatóan lógok itt* fajsúlyos témái között a szerelem mellett helyet kap az öregedés, a halál s az ebből fakadó létösszegző igény. Valamint a lírai én sokszor bizonytalan pozíciója, azaz amikor azzal szembesül, hogy egyszerre kívülálló, s ugyanakkor küzd a beilleszkedési nehézségekkel. Mindezek az őszinteség, egyenesség, alanyiség, vallomáosság keretei közt bontakoznak ki. Ez a fajta rétegzett kitárulkozás szinte magától értetődően hozza magával a szemérem megmutatását, valamint a ránk nehezítő szégyenérzet tudatát is. Nádasdy szövegei távolságtartóan intímek, vagy ha tetszik, intímen távolságtartóak.

Mit is érthetünk itt távolságtartás alatt? Önmagunkat mindig a másik tükrében tudjuk meghatározni, a másikban válunk magunk számára megragadhatóvá, azaz az ő nézőpontja a bennünk kialakult énkép részévé válik. A jelenünk tehát csak elképzelt, mégpedig konstellációinkban meghatározott. Ez tehát szerepbe helyez, amely pozíció mindig a másik ember függvénye. A más és a folytonos másság szereplehetőségei azonban végesek. A Nádasdy-líra önmegértési kísérletek sorozataként is érthető, ahol az én feltárja saját védekezési mechanizmusait: „a fegyelem, / tudás és szorgalom lesznek a paripáim, / és őszinte lesz majd minden szavam. // Na ez se sikerült, úgyhogy tovább / gondoltam: inkább sértődött leszek”. Mielőtt még azonban a lírai én túl komolyan venné magát, vagy elhíthetne magával bármilyen (rész) igazságot, egy a potencialitást megjelenítő, szokatlanul hétköznapi metafora és az arra érkező önironikus reflexió kimozdítja a komolyságból a szöveget, és így az önvizsgálatot a bohóckodás, poénkodás, komolytalankodás felé tolja: „akinek minden járna, csak az élet / elfelejtette konnektorba dugni. // De sajnos elröhögtem magamat, / hogy mindenről a dugás jut az eszembe” (Úgyhogy tovább gondoltam). Ha komolyan vesszük a verset, ez a viselkedés is az aktualitássá nem lett potenciál jelenlétére mutat rá.

Az ilyen lelki mélyfúrások adják a versek intimitásérzetét, ugyanakkor az általánosan érthető, emberi közös nevezővé válik, sőt a felvehető szerepek objektíválnak is egyúttal, nem egyszer szó szerint tárgyiasító metaforákban mutatva meg a lírai én egy-egy élethelyzetét: ilyen az előbb idézett konnektor metafora, vagy a következő: „A vízisíre hasonlít a létem” (*Vízisí*). Nádasdy költészete azonban témái ellenére sem válnak pszichologizálóvá, hiszen a mindennapi élet rekvizitumaiban, köznapi tárgyokban és helyzetekben rajzolódik ki az általánosan emberi és a személyesen megélt egyaránt.

A bohóckodás, komolytalankodás nemcsak a nyelvi megformáltságban és a lírai én „magatartá-

sában” van jelen, hanem szó szerint is megjelenik a kötetben, például *A bohócot nem bántják* című versben, ahol a bohóc szerep a felelősségvállalás elkerüléséhez vezet: „Voltak velem bajok, de / társaim úgy fogták fel, velük van a baj”. Ugyanakkor ez a vicceskedés egyszerre valami gyermeki dac is. Az érzelmek, a súlyok előli kitérés eszköze: „úgy hallgatom / a véleményüket, durcás elismeréssel”, „de én akkor sem bölcsen haladok” (*Minden cafat az enyém*).

A kötetben jelenlevő hangütésbeli kettősség például a fent bemutatottakban érhető tetten. A komolytalankodás ugyanakkor nem az úgynevezett „újkomolyság” poétikájának ellentétéként ragadható meg, hanem a hétköznapi értelemben vett elviccelés, elhülyéskedés, alulfogalmazás gesztusaként, azaz a komolyan nem vevés különféle retorikai alakzataiban érhető inkább tetten. Leggyakrabban a szleng vagy a gyereknyelvi szavak váratlan helyzetben történő, témaidegen használatával éri el ezt a hatást a Nádasdy-líra; illetve a kis hatósugarú, csak egy-egy sorban érvényesülő és az egész versbe szervesen nem beépülő metaforák is ezt a (sokszor blöffszerű) hatást erősítik.

Íme egy példa a metafora kisikl(at)ására: „Nincs biztos föld, szilárd talaj alattam, / de legalább ellátok messzire” (*Jól láthatóan lógok itt*). Már-már zavaró a váltás az egyenes allegóriában itt: „A vízisíre hasonlít a létem: / az is csak sebességben úzhető”; de: „ha lassul, elkezd neveléségesen / merülni”; itt még az általános fogalom helyett az egyes konkrét vízisí lehet az alany, de aztán („lábán már csak akadály / a síléc”) már a vízisíz az. Nem valamilyen termékeny metonímia ez azonban, hanem valahogy úgy süllyed el az allegória, mint az említett alany. Az ázott pók képe és a végén megfogalmazódó esetleges lebukás is lerontja a vers egészét, szinte bugyuta didaxisba fordul a nagy léthelyzet-felismerés: „Ha lassul, / majd ázott pók lesz, és lelepleződik?”. De ott marad a kérdés: az ázott pók miért lelepleződik? A vízisízről meg kiderül, hogy mégsem bír vízen járni? Vagyis nem valami isteni csodának vagyunk tanúi az esetleges látszat ellenére? De ezt ugye eddig is tudtuk. És a pókkal mi a helyzet ebben a párhuzamban? Kiderül, hogy nem vízipók? Azonosító és azonosított sincs komolyan véve ebben a versben.

A *Jól láthatóan lógok itt* szerelmi tematikájú darabjaiban az intimitást nem töri meg bohóckodás vagy maró önironia. Sokkal inkább a játékos gyermekség sejlik át rajtuk itt-ott, például a *Mozdony* című versben megjelenő utolsó apró gesztuson: „kezdődő szerelem”, „egy mozdony, piros, / társatalanul egy enyhe mélyedésben”; „összefontuk / kisujjunkat, eljegyzés gyanánt”. A párkapcsolati lírát egyenrangúság jellemzi, ami például abban érhető tetten, hogy mindkét fél fölénye érvényesül valamiben, így egyenlőség érzékelhető a kapcsolatban: „Engem tapos és engem tapogat”, „Átlát a szitámon, túl szemfüles”, „nem mondja, hogy szeret”, „végképp elmegy, elúszik a ködben”, „Majd visszajön, ha minden mást fölél”. Az átlátás, rálátás, előrelátás fölénye ez egyfelől; a cselekvés, az aktivitás fölénye másfelől (*Nem mondja, hogy szeret*).

A komolyságot végig fenntartó versekre is találunk példát a kötetben. Ilyen a *Szemeddel befutottad* című, ódaszerű szöveg, vagy a *Kilincs, ágy, határállomás* is, amelyben egyszerre van jelen a szimbólumok visszacsupaszítása a konkrét tárgyra: „A kilincshez nemcsak szimbólumok tapadnak, / hanem a kezem is”, ugyanakkor mellérendeléssel metaforizálódnak az egyszerű terek, helyek, tárgyak is: „A határállomás / értelmetlen, percegő csöndjében nemcsak az ő / oly bús és mozdulatlan, hanem a múltam is”. Így íródik egybe kint és bent,

tárgyak és a szubjektum. Szép zárómomentum a vers utolsó tagmondata, mely a versből valóban hiányzó, (eddig nem is említett) MÁSIK hiányát az itt már nagyon is szimbolikus kilincsen jeleníti meg egy szinekdoché hatásos segítségével: „A kilincs volt az első, / rajta a kezem, nincs rajta a keze”.

A szövegek alanyiségéről valló, ars poeticának is beillő vers a *Nagy előny a meztelenség*. A vetkőzés kinosságát, ugyanakkor a meztelenség előnyeit taglaló darabot szintén jellemzi az a Nádasdy lírájában jelenlevő ambivalencia, amely a komoly témák néhány emelkedettebb sorral történő bevezetéséből („az átmenet sok fájó fázisára”) és az azt követő könnyed, játékos, sokszor komolytalankodó megfogalmazás megjelenéséből adódik („mikor már ott állok tők csupaszon”). De ilyesfajta feszültség keletkezik a versben akkor is, mikor az indításban meseszerűséget idéz azzal, ahogy a ruhába bújít testet mint termést írja le: „bomoljak ki héjamból: minek?”. Azonban ezt a képet nem viszi tovább a szöveg, hanem egy ezzel szinte ellentétes asszociációháló megmozgató metaforát hoz játékba, egy hadászati tárgy, egy bomba feszültségét: „mert fölrobbanok, / ha a ruhámban benne maradok”.

Érdekes kérdés, hogy az ilyen módon építkező szövegek, az egymást kioltó és nem egymásra épülő metaforák, milyen hatást váltanak ki az olvasóban. Egyszerre kelthetik az esetlegesség, véletlenszerűség és hanyagság látszatát is. Milyen funkciója van ezeknek a metaforáknak? Ábrázoló? Akkor miért nem állnak össze egészé? Díszítő? Akkor miért nem igazán szépek? Élőbbé, őszintébbé, kevésbé kitalálttá teszik a szöveget?

A *Jól láthatóan lógok itt* egy másik, költői hitvallásként olvasható szövege, az *Ott incselkedik* a külsín és a belbecs egymáshoz való viszonyát tematizálja: „A gondolatnak muszáj jól kinézni”, ugyanis, a vers szerint, az egyszerűség csak akkor áll jól neki. Ráadásul a komplexitás valójában nem izgalmas: „maga a magasság nem érdekes”. S engem, olvasót valahogy végig éppen ez foglalkoztatott Nádasdy új kötetét olvasva: van-e ezeknek a verseknek valódi mélysége, magassága? Komolyan vehető-e a lírai én zavarában elkomolytalankodott kitérülése? Föltárat-e valami általános is érvényes? Csak ezek a kérdések maradnak?

Nádasdy új kötetének a világában benne lenni tapasztalatom szerint nem könnyű dolog. Valahogy engem, az olvasót is lógva hagynak ezek a szövegek. Nehezen térek napirendre fölöttük. S hogy miért tartom fontosnak megjegyezni ezt a talán inkább személyes olvasónaplóba illő élményemet? Mert azt hiszem, a kötet legnagyobb hozadéka éppen ez, amit ebbe a (kelletlen olvasói) szerepbe helyezéssel ér el. Hogy ti. *kellemetlen* ezekben a versekben lenni, nem akarózik a lírai énnel azonosulnom. Valami bajom van vele. Talán, hogy ez a lírai én megbízhatatlan, nem mindentudó, nem titokzatos, nem mutatja magát bölcsnek. Helyette őszinte, esendő. Igen ám, de valóban kell-e annak mutatnia magát? Vagy a kötet tétje itt éppen az, amivel nem is merjük szembesíteni magunkat, hogy az emberi lét kényelmetlen, feszengünk és pironkodunk benne. Ráadásul nagyon költőitlen; nem igazán mutogatni való, főleg ha lemeztelenítjük. Már pedig a vallomásosság lemeztelenít. A Nádasdy-líra kitar és kitarulkozik. Az egész a költészet és a lét költőiségének, emelkedettségének kétségbevonása volna? Lehetne-e ennél intimebb, és ugyanakkor ennél elidegenítőbb a költészet?

(Magvető Kiadó, 2019)
Kiss Georgina

DR. HORVÁTH NÓRA

1978-ban született Győrben. Filozófus, művészeti író. A Győri Széchenyi István Egyetem egyetemi docense. 2016-tól a Műhely szerkesztője, 2019-től főszerkesztő-helyettese, 2020-tól főszerkesztője.

Tudományos fokozat (PhD): Filozófia (2014).

Tanulmányok:

2006–2009: Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola; 2002–2006: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, filozófia szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, tanító szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, művelődésszervező szak.

Főbb kutatási területei: az esztétikai életvitel filozófiai megközelítései; létezésesztétika; George Santayana életműve; amerikai esztétizmus, Edward Perry Warren és Fred Holland Day életműve; amerikai pragmatizmus, pragmatista esztétika; Richard Shusterman filozófiája (szómaesztétika); Frenák Pál életművének filozófiai megközelítése;

A magyar- és idegennyelvű publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisban.

Önálló kötetei: A szépség szeretői – George Santayana és kortársai (2018 GlobeEdit, 2019 JatePress)

HORVÁTH-MÁRJÁNOVICS DIÁNA

1988-ban született Győrben. Irodalomtörténész, kritikus. 2020-tól a Műhely szerkesztője, a lap kritikarovatának vezetője. A Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett. A Pécsi Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában szerzett doktori fokozatot. A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Fő kutatási területei: Mészöly Miklós életműve; a kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, PTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola; 2011–2013: esztétika szakos bölcsész (MA), PTE BTK; 2010–2013: magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész, irodalomtudomány szakirány (MA), PTE BTK; 2007–2010: alapszakos szabad bölcsész (esztétika szakirány), magyar minor (BA), PTE BTK.

Publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisában.

Publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisában.

KURCSIS LÁSZLÓ

1950-ben született Csornán. Grafikusművész. 1990-től a Műhely arculattervezője.

Tagság: Magyar Grafikusművészek Szövetsége, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, Győri Grafikai Műhely, Art Flexum Művészeti Társaság, Nyugat-Szlovákiai Képzőművészek Egyesülete, Art World Hungary Egyesület. 1975 óta szerepel csoportos és egyéni kiállításokon Magyarországon és külföldön egyaránt. Rendszeres résztvevője a magyar és nemzetközi művésztelepeknek. Alkotásai számos közgyűjteményben és magánkollektívákban megtalálhatók itthon és külföldön egyaránt. Szuverén alkotói munkáját gazdagítja és végigkíséri a művészetoktatói, kiállításrendezői és tervezőgrafikusi tevékenysége, amit a győri Műhely kulturális folyóirat harminc évfolyamának arculattervei, több mint száz könyvborító, kereskedelmi és kulturális plakát is reprezentál.

Arculattervező, kiállításrendező, tervezőgrafikus, könyvborító, kereskedelmi és kulturális plakát is reprezentál.

Tanulmányok:

Dekoratór és Kirakattrendező Iskola, Budapest 1969–1972, Mártélyi művésztelep 1972–1986, Pedagógiai Főiskola rajz szakirány Győr 1975–1979, Képzőművészeti Egyetem Budapest 1979–1983.

Díjak: 1973 Petőfi pályázat I. díj, 1986 Győri Grafikai Műhely ösztöndíj, 2000 Győr Város Kultúrájáért díj, 2003 Győr Város ezüst emlékérmé, 2003 Győr-Moson-Sopron Megye ezüst emlékérmé, 2005 Megyei Tárlat Győr, Művészeti Alap díja, 2007 Regionális Képzőművészeti PRÍMA DÍJ (megosztva, Art Flexum Művészeti Társaság), MAOE Alkotói Támogatás, 2008 Megyei Tárlat Díja, 2014 Téli tárlat díja, 2014 Art Flexum Művésztelep díja.

SZARVAS MELINDA

1988-ban született, Győrben. Irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. 2017-ben a Műhely kritikarovatának gondozója, 2020-tól a lap szépirodalmi rovatait (vers és próza) vezeti.

Főbb kutatási területei: a vajdasági magyar irodalom, hungarológia, kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, University of Jyväskylä, Faculty of Humanities, Hungarian Studies; 2012–2014: ösztöndíjas doktorandusz, ELTE BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Az irodalmi modernség program; 2010–2012: MA-tanulmányok, ELTE BTK, Magyar nyelv és irodalom szak; 2009–2010: MA-tanulmányok, PE MFTK, Magyar nyelv és irodalom szak; 2006–2009: BA-tanulmányok, PE MFTK, Magyar nyelv és irodalom szak, színháztörténet szakirány.

Irodalomtudományi doktori fokozat, Magyar nyelv és irodalom szak, színháztörténet szakirány.

Önálló kötete:

Tükörterem flamingóknak. Irodalomtörténeti tanulmányok a magyar vajdasági irodalomról (2018 FISZ)

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata

Pannon-Víz

Pannon-Víz Zrt., Győr

Széchenyi István Egyetem, Győr

Uniklub Kft.

műhely

KULTURÁLIS
FOLYÓIRAT

2020

/2

500,- Ft

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

nka
Nemzeti Kulturális Alap